

Ryvangens Naturpark

Udviklingsplan for 2005-2014

Oktober 2005

KØBENHAVNS KOMMUNE

Bygge- og Teknikforvaltningen
Vej & Park

Ryvangen Naturpark

Udviklingsplan for 2005-2014

Oktober 2005

KØBENHAVNS KOMMUNE

Bygge- og Teknikforvaltningen
Vej & Park

Ryvangen Naturpark

Udviklingsplan 2005-2014

Oktober 2005

Oplag

500

ISBN

87-984823-5-1

Projektledelse

Projektleder: Kim Larsen, Byrumskontoret, Vej & Park

Rapporten er udarbejdet af

Birgitte Fink's tegnestue, Landskabsarkitekt MDL/MAA;

Medarbejder: Per Toft MDL

Kort

Udsnit af Kort & Matrikelstyrelsens kort er gengivet med Kort & Matrikelstyrelsens tilladelse. Copyright Kort & Matrikelstyrelsen KD-086-101.

Fotos

Kim Larsen

Per Toft

Grafisk tilrettelæggelse

Birgitte Fink's tegnestue, Landskabsarkitekt MDL/MAA;

Medarbejder: Søren Ross MDL

Publikationen kan fås hos

Vej & Park

Njalsgade 13, 5. sal

2300 København S

Tlf: 33663500

Den kan desuden downloades fra www.vejpark.kk.dk

Tryk

Richard Larsen Grafisk A/S

Indhold

Indledning	4
Sammenfatning	5
Vision	7
Status for området	8
Områdets beliggenhed og afgrænsning	8
Historisk baggrund	8
Overordnet planlægning for Ryvangen Naturpark	9
Fredningskendelsen	9
Servitutter langs jernbanen	10
Beskrivelse af området	10
Vegetationen	10
Dyrelivet	10
Søen	12
Brugere	12
Ønsker for Ryvangen Naturpark	13
Udviklingsplanen	14
Landskabelige hovedtræk.....	14
Kulturhistoriske spor	16
Færdselsforhold	18
Rekreative faciliteter og tekniske anlæg	20
Opholdspladser	20
Kælkebakke	20
Dyrefolde	20
Klubhus for Ryvangen FC samt Værestedet mv.	20
Parkinventar	22
Belysning	22
Toiletbygning	22
Tekniske installationer	22
Retningslinier for plejen	24
Bevoksningstyper	24
Skov	24
Krat	26
Fællegræs	28
Brugsplæne	28
Græsningsarealer	29
Rørskov	30
Sø	30

Indledning

Denne udviklingsplan er udarbejdet som en opfølgning af den første plejeplan »Ryvangens Naturpark Plejeplan 1997-2002«. Ved områdets fredning i 2003 er det desuden bestemt, at områdets udvikling fastlægges ved en plejeplan (herefter kaldet udviklingsplan). Længden af udviklingsplanen er normalt 5 år. Denne, den første udviklingsplan efter fredningen, skal dog have en varighed på 10 år. Der skal gøres opmærksom på, at planen angiver mulighederne for, hvad der kan gøres i den kommende 10-årsperiode samt peger på, hvad der er hensigtsmæssigt. Dermed ikke fastlagt, at alt bliver nået i denne planperiode.

Arbejdet med udarbejdelsen af udviklingsplanen har været fulgt af en følgegruppe med medarbejdere fra Vej & Park og et parkbrugerråd med repræsentanter for interesseorganisationer, brugere, institutioner og andre forvaltninger i kommunen. Parkbrugerrådet har holdt 4 møder, herunder et parktræf, hvortil offentligheden var inviteret. Ved den politiske vedtagelse af planen nedlægges rådet igen. Der skal lyde en stor tak til rådet for dets arbejde.

Forslaget til udviklingsplanen kunne findes på Københavns Kommunes hjemmeside i høringsperioden. Efter den politiske vedtagelse overtager den endelige udviklingsplan denne plads.

Sammenfatning

Det er planens sigte at beskytte, bevare og udvikle områdets kulturspor og naturværdier. Under hensyntagen hertil skal de rekreative tilbud udvikles, og tilgængelighed for alle sikres.

StatUSDelen

I statusdelen beskrives områdets fysiske afgrænsning og de planlægningsmæssige og lovgivningsmæssige forudsætninger for Ryvangen Naturpark.

Områdets omskiftelige historie og de nuværende biologiske forhold gennemgås. Sidst i afsnittet opremses de forskellige ønsker, der er rejst af parkbrugerrådet eller andre under arbejdet med denne rapport.

Plandelen

Udviklingsplanen skal fastholde og udvikle den hidtidige landskabsstruktur med de fire forskellige landskabelementer: Skov, overdrev, krat og sø.

Skoven skal fortsat drives naturnært med træer i flere etager og en frodig skovbund. Overdrevet skal primært sikres mod tilgroning med træer og buske. Krattet skal ligeledes sikres mod tilgroning af skovtræer. Søens vand er iltfattigt i varme perioder af året. Det foreslås, at vandkvaliteten overvåges og forbedres.

De kulturhistoriske spor skal sikres i overensstemmelse med fredningen, og planen fastlægger, at de enkelte fundamentsrester fritlægges med års mellemrum, således at det bliver muligt for beskueren at følge samspillet mellem natur og kultur.

For at forbedre tilgængeligheden foreslås det, at der etableres en ny sti til opholdspladsen ved plænen, og der etableres en udsigtsplatform ud over søen. Parkinventaret flyttes, ændres eller udskiftes i planperioden med handicapegnede modeller, hvor der findes behov.

I afsnittet 'Retningslinier for plejen' beskrives, hvordan naturparkens enkelte bevoksningstyper skal plejes.

Skemaerne herunder og på næste side er tænkt, som en opsamling af de i rapporten foreslåede anlægs- og plejeændringer. Rækkefølgen afspejler alene den rækkefølge, hvori de optræder i rapporten og er ikke et udtryk for prioritering af et forslag frem for et andet.

Nyanlæg og genopretning som kan gennemføres i planperioden

Etablering af visuel afskærmning (plantning) mod jernbanen.

Etablering af udsigtskiler over søen.

Rydning for at genetablere overdrevsareal.

Rydning for at sikre krattet.

Etablering af lav plantning mod børneinstitutioner.

Den gamle ammunitionsbunker og læsserampen skal til stadighed være helt ryddet for trævegetation.

Et eller to fundamenter ryddes helt for opvækst m.v. for igen at blive overladt til tilgroningsprocessen.

Der etableres en ny grussti langs 'Plænen'.
I forbindelse med en eventuel renovering vil asfaltsti overgå til grussti.
Ved ændringer af stier skal krævene for tilgængelighed for alle søges opfyldt.
Udvidelse af græsningsarealet.
Der etableres stenter til de nye, store græsningsfolde.
Indgang fra institutionsområde søges fortsat etableret
Der etableres udsigtsplatform ved Plænen.
Der opsættes bænke langs bænkestien for hver 200 m
Dyrefolde udvides
Parkinventar flyttes/ændres, så det kan bruges af handicappede.

Ændring i plejen som kan gennemføres i planperioden

Der skal føres en mere aktiv pleje for at opnå idealtilstanden for skoven.
Der skal føres en mere aktiv pleje for at opnå idealtilstanden for krattet.
Støds kud skal holdes nede.
Omfanget af den træagtige bevoksning i fællegræsarealet skal reduceres.
Kontrol med med brombær, havearter og andre landskabsukrudtsarter end kæmpebjørneklo skal opprioriteres.
Der skal opsættes skilte ved græsningsarealer med kontaktadresse, navn og telefonnummer, som kan benyttes døgnet rundt, så publikum ved uregelmæssigheder kan få kontakt til driftsholder.
Det skal ved årligt syn mellem Vej og Park og driftsholder vurderes, om græsningstryk er som ønsket.
Indplantning af skovbundsflora.

Vision

Ryvangens Naturpark er et naturfristed med gode levevilkår for en lang række planter og dyr. Med en klar opdeling i landskabslementerne skov, krat, overdrev og vandareal er sikret en stor biodiversitet, der specielt for skovelementet er unikt i et byområde. Med naturnær skovdrift er endvidere sikret et relativt vildt udtryk.

Ryvangens Naturpark er også enestående ved ud over et stort naturindhold også at rumme de mange kulturspor fra stedets militære fortid. Disse spor bevares og tildels understreges.

Endelig skal parkens store rekreative potentiale både bevares og styrkes. Ryvangens Naturpark skal med tiden udvikles til et mønstereksempel på kommunens satsning inden for tilgængelighed.

'På tur med naturvejlederen'
Ryvangens Naturpark skal være et af de steder, hvor børnene kan møde nogle naturens små underer for første gang.

Status for området

Områdets beliggenhed og afgrænsning

Ryvangens Naturpark er et ca. 10 ha stort, grønt område, beliggende i den nordlige del af Københavns Kommune. Mod nord grænser det op til Mindelunden i Ryvangen, mod øst til S-togslinie F, mod syd til kommunale sportsarealer og mod vest til boligbebyggelserne Ryparken og Rymarksvænge samt en række private og kommunale institutioner for børn og unge.

Ryvangen Naturpark og nærmeste omgivelser.

Mål ca. 1:25000

Historisk baggrund

Oprindeligt var området et ret øde og sumpet terræn kaldet Ryvangsmarken. I 1893 erhvervede staten 26 ha og udflyttede en øvelsesplads, som tidligere lå ved Kastellet, til Ryvangsmarken. Søen blev udgravet, området blev afvandet ved hjælp af grøfter, og der blev udført vejanlæg og tilplantning. Mindelunden blev skabt i 1946 - 50, mens arealet for den nuværende Ryvangens Naturpark forblev kaserne indtil 1972, hvor området blev rømmet. Forsvarsministeriet overdrog Naturparken til kommunen i 1997.

Historisk kort af området fra ca. år 1900. Kortet viser situationen få år efter anlæggelsen af Ryvangen Kaserne.

Mål ca. 1:25000

Efter en årrække uden plejemæssige tiltag blev området i begyndelsen af 1980'erne af Forsvarsministeriet udlejet til den selvejende institution »Ryvangens Naturparks Venner«, som bestod af lokale foreninger, bl.a. Dansk Legepladsselskab og Østerbro Lokalråd. Foreningen foretog en oprydning af efterladt rustent militært isenkram og fik den store kælkebakke i områdets nordlige del etableret, men lod ellers området udvikle sig uden større plejemæssige indgreb.

Da elmesygen tog overhånd i områdets store elmebestand, iværksatte Københavns Kommunes Parkafdeling i 1992, i samråd med Forsvarsministeriet, et beskæftigelsesprojekt for langtidsledige. Projektet gik ud på at fælde elmetræerne og foretage spredt nyplantning af eg.

I 1995 fik Københavns Kommunes Parkafdeling stillet EU-midler til rådighed for naturplejen. Disse er blevet brugt til at gennemføre en istandsættelse af de tidligere militære arealer, så de fremstår som et offentligt område med mange forskellige naturtilbud og -oplevelser.

I 1997-98 blev den første plejeplan for naturparken udarbejdet af Vej & Park (tidligere Parkafdelingen).

I december 2001 rejste Københavns Kommune fredningssag, og i december 2003 blev Ryvangen Naturpark fredet med det formål at sikre området som naturområde, herunder at opretholde og muliggøre forbedring af de biologiske og rekreative værdier under hensyntagen til de kulturhistoriske interesser, der er knyttet til området.

Overordnet planlægning for Ryvangen Naturpark

I kommuneplanens rammedel er Ryvangens Naturpark udpeget som 01-område, dvs. fritidsformål m.m.

Kommuneplanen fastlægger også 2 grønne cykelruter gennem naturparken.

Utterslevruten, der forløber øst-vest, og Ryvangsruten, som forløber nord-syd. Ruterne skal forløbe ad eksisterende stier, som med få ændringer vil kunne indgå i rutenettet.

Fredningskendelsen

Fredningskendelsen af 15. december 2003 fastlægger følgende formål:

1. At sikre området som naturområde og herunder at opretholde og muliggøre en forbedring af de biologiske og rekreative værdier under hensyntagen til de kulturhistoriske interesser, der er knyttet til området.
2. At sikre og regulere almenhedens ret til færdsel i området.
3. At sikre områdets anvendelse til fritidsformål med respekt for de under 1 og 2 nævnte formål.
4. At sikre, at Danmarks internationale forpligtelser til at beskytte naturen overholdes.

Herudover fastlægger fredningen, at ændringer af terrænet og vegetationsforhold kun kan ske ifølge en plejeplan. De eksisterende bygninger i naturparken kan bevares, dog skal de fjernes ved ophør af den nuværende brug. Fredningen giver endvidere adgang for etablering af de fornævnte planlagte grønne cykelruter.

Cykling må kun ske på de udlagte cykelstier, som går gennem naturparken.

Servitutter langs jernbanen

Langs jernbanen er der ved servitut pålagt begrænsninger i områdets udformning og brug. De vigtigste er, at:

- banestyrelsen gives ret til at fjerne grene indtil 6 m fra køreledningerne.
- at der indtil 19 m fra spormidten ikke må findes træer, som vurderes at være i risiko for at vælte.

Beskrivelse af området

Vegetationen

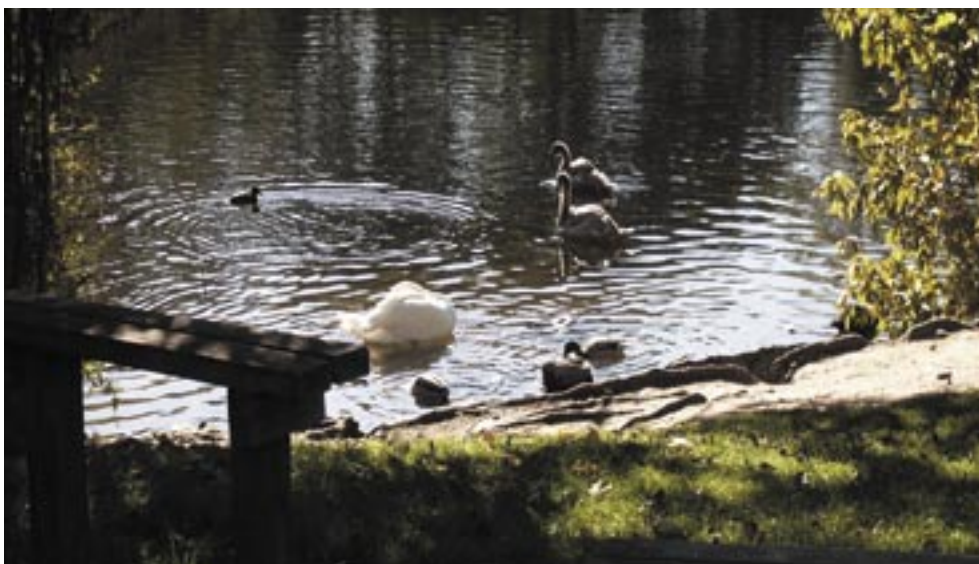
For 100 år siden plantede militæret ask, røn, elm, navr, eg, ahorn, lind og kastanje. Mange af disse står nu som fine, gamle solitære træer. Andre står som alleer eller trærækker. De gamle træer giver området karakter og struktur og skal absolut bevares.

Ryvangens Naturpark har efter militærets rømning været under tilgroning med skov og krat, en blanding af de almindeligt kendte danske plantearter har etableret sig i området. Her findes bl.a. ask, eg, avnbøg, ahorn, rødæl, pil, hylde, tjørn, slåen, røn, hassel og brombær. Fældningen af elm har givet lys og plads til opvækst af nye træer, først og fremmest ask, ahorn, tjørn og hylde, visse steder med tendens til stangskovdannelse. Vej & Park har desuden plantet eg efter de udgåede elmetræer.

Ifølge en undersøgelse foretaget af Feltbotanisk Klub rummer de åbne områder i parken en stor artsrigdom af urter. Det angives, at der er registreret 175 forskellige arter i området. Desværre er der enkelte arter, såkaldt landskabsukrudt, som breder sig kraftigt på bekostning af de hjemmehørende arter. Det er i Ryvangens Naturpark specielt kæmpebjørneklo, japansk pileurt og gyldenris.

Dyrelivet

Ryvangens Naturpark er af særlig ornitologisk interesse, fordi et stort antal fuglearter bruger området til at yngle og /eller søge føde; heraf mange arter, som er karakteristiske for skov.

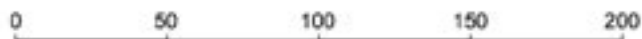

Søens fugle er nogle af de mest synlige dyr i naturparken. Her set ved opholdspladsen på plænen

OVERSIGTSPLAN

Søen

Den 1,6 ha store sø er kunstigt anlagt ved udgravning af Rosbækken. Søen er anlagt til brug for militærets øvelser i brøslagning. I søen ligger to øer bevokset med rødell, birk og ask. Øerne er et fint, uforstyrret sted for området's fugle. I søens nordlige ende findes en mindre rørskov af tagrør. Søens bredder er bevokset med rødell og ahorn, men søen er, bortset fra området med rørskov, uden egentlig bredvegetation. Søen er indtil 2,20 m dyb, og desuden findes et 5 - 25 cm tykt lag slam langs søens rand. Laget er tykkest ved sivområdet. Slammet tyder på dårlige iltforhold på bunden. Vandet er uklart og fattigt på dyre- og planteliv, bortset fra en bestand af karusser, som er i stand til at overleve selv ved et meget lavt iltindhold. Om sommeren falder vandstanden betydeligt, idet søen ikke har noget tilløb. I varme perioder er der en kraftig vækst af alger.

Brugere

Ryvangens Naturparks primære brugere er børn og unge fra de nærliggende institutioner samt beboerne fra Ryparken, Rymarksvænge, Lundevænget og tilstødende boligområder. Parken anvendes til spadsereture, cykelture, rideture, leg og picnic.

Derudover har en fodboldklub Østerbro IF og en gruppe brugere af »Værestedet« deres faste gang i området.

Parken besøges desuden af det nært liggende blindeinstitut, ejerne af kolonihaverne på baneterrænet samt fjernere liggende institutioner og bebyggelser.

Den sidste kategori af besøgende er mennesker med særlige interesser. Mindelundens gæster kommer for at se Pistolskydebanen og henvises til at bruge parken som picnicområde. Der fiskes i søen og ornitologer, botanikere samt insektinteresserede kommer for at udføre feltstudier.

En børnehave nyder den medbragte madpakke på "plænen"

Ønsker for Ryvangen Naturpark

Der er fremkommet følgende overordnede ønsker fra Parkbrugerrådet:

- Landskabets hovedtræk bør bevares og fremhæves, d.v.s. at der bør være mere natur og mindre park
- Mere åben karakter i 'krattet' med udsigtskiler til 'overdrevet'.
- Forbedring af adgangsmulighederne for bevægelseshandicappede og etablering af bænke langs stier.
- Afgræssede arealer skal øges.
- Adgang og udsigt til søen ønskes forbedret.
- Visuelle afskærmninger mod jernbanen ønskes udbygget.
- Spejderorganisationer ønsker permanent plads til opstilling af pionerarbejder med den gamle ammunitionsbunker som depot. Ønsket er ikke muligt at opfylde grundet fredningen.
- Der ønskes endvidere mulighed for teltslagning i tæt kontakt med naturen.
- Ønske om fjernelse af alle fundamenter kan ikke efterkommes, da de anses for at tilføre parken ekstra oplevelsesværdi.
- Ønske om mere parkkarakter med flere rekreative anlæg, større plænearealer er ikke imødekommet, idet det er i konflikt med med naturparkens grundide.
- Et ønske om græsningsarealer, hvor stierne løber igennem kan ikke udføres, fordi fårene i så fald ikke kan beskyttes effektivt mod løse hunde.

Udviklingsplanen

Landskabelige hovedtræk

Udviklingsplanen skal fastholde og udvikle den hidtidige landskabsstruktur med fire forskellige dele: skoven, krattet, overdrevet og søen, som har hver deres selvstændige fremtoning.

- »Skoven« udmærker sig ved, trods sin relativt ringe størrelse, at have skovkarakter med bevoksning i flere etager, skovbund og fugleliv, som er karakteristisk for naturskov. Skovens karakter er meget tæt på det ønskede og skal derfor fastholdes og forstærkes i planperioden. Der skal endvidere sikres, at gamle karaktergivende træer, alléer og trærækker bevares.

- »Overdrevet« er karakteriseret af åbne græssletter med enkelte buske eller træer. Græsset differentieres i plejen med plænegræs, afgræsning og fælledgræs. Denne opdeling tilgodeser både leg, solbadning, picnic og området et rigt plante- og dyreliv.

Den åbne karakter i overdrevet er i dag truet af tilgroning, og krat har bredt sig for langt ind over overdreksområdet. Det vil derfor i planperioden være nødvendigt med en plejeindsats, som genskaber den større åbenhed.

- »Krattet« består af kratdannende vegetation, opvækst af skovtræer samt ældre karaktergivende træer. Krattet er meget truet af tilgroning og på vej til at blive en egentlig skov. Det kræver derfor en stor plejeindsats i perioden at sikre krattets beståen.

- »Søen« er en stor kvalitet for området, dels som rekreativt element, og dels fordi den er levested for en række fugle og dyr. Vandkvaliteten er relativt dårlig på grund af lavt iltindhold i visse perioder af året. Kvaliteten skal søges forbedret. Derfor igangsættes der i 2005 en overvågning af vandets kvalitet og vandstand. Vandstandsovervågningen indebærer opsætning af et vandbræt (skala til måling af vandstandshøjde), hvor også publikum får mulighed for at følge udvikling i vandstandshøjden. Undersøgelserne skal danne baggrund for beslutninger om hvilke tiltag, tilførsel af vand eller andet, der kan sættes i værk.

Nyanlæg og genopretning som kan gennemføres i planperioden:

- Etablering af visuel afskærmning (plantning) mod jernbanen.
- Etablering af udsigtskiler over søen.
- Forbedring af vandkvaliteten i søen.
- Rydning for at genetablere overdrevarsareal.
- Rydning for at sikre krattet.
- Etablering af lav plantning mod børneinstitutioner.

Nedert til venstre:

Foto fra overdrevet. Bemærk især den fine afveksling mellem de helt åbne græspartier og de spredte tjørnebuske midt i billedet

Nederst til højre

Foto fra krattet. Især bemærkes de oprette planter midt i billedet. Det er unge ahorntræer, som må fjernes, hvis ikke krattet skal blive til skov.

- NYPLANTNING
- RYDNING FOR AT GENETABLERE OVERDREVEDET
- RYDNING FOR AT SIKRE KRATTET
- ALLÉ/ TRÆRÆKKE SOM SKAL BEVARES
- UDSIGTSSKILE

Kulturhistoriske spor

Et udvalg af de gamle fundamenter fra militærets tid er fredede og skal bevares. Enkelte kan dog ifølge fredningen fjernes. De vil dog kun blive fjernet, hvis særlige grunde taler for det.

Fundamenterne er væsentlige elementer i områdets historie. Det må derfor sikres, at de ikke skjules helt af bevoksningen.

Enkelte holdes permanent fri for træagtig bevoksning, mens de øvrige fra tid til anden afrenses helt fra bevoksning, inden de igen overlades til naturen og den langsomme tilgroningsproces.

Nyanlæg og genopretning som kan gennemføres i planperioden:

Den gamle ammunitionsbunker og læsserampen skal til stadighed være helt ryddet for trævegetation.

Et eller to fundamenter ryddes helt for opvækst m.v. for igen at blive overladt til tilgroningsprocessen.

Den gamle ammunitionsbunker set fra nordvest

Fundament af en af de tidligere kaserne bygninger overgroet med skov.

KULTURHISTORISKE SPOR

Færdelsesforhold

Ryvangens Naturpark er tilgængelig for fodfærdsel over alt og på alle tider af døgnet med følgende undtagelser: Søen og øerne er områder forbeholdt plante- og dyrelivets uforstyrrede udvikling og er derfor ikke tilgængelige for publikum.

Alle nye tiltag skal i videst muligt omfang overholde henvisningerne i "Tilgængelighed for alle", Dansk Standard, DS 3028, sept. 2001. Hvor nuværende forhold er i konflikt med disse henvisninger, skal der lægges en plan for afhjælpning af uoverensstemmelserne.

Cykelkørsel er tilladt på de på kortet anviste stier. Knallertkørsel og anden motoriseret kørsel er ikke tilladt. Dette gælder dog ikke kørestole, arbejdskørsel til HNG-gasanlæg og pumpestation samt kørsel i forbindelse med parkens pleje.

Hunde må medtages i snor, dog ikke i dyrefolde.

Ridning er tilladt ad den indtegnede rute. Der kan i planperioden etableres et egentligt ridespor langs sti, hvis Vej & Park finder det påkrævet. I dag foretager institutionerne ridning i mindre omfang, uden at det påvirker stiernes kvalitet negativt. Ridesporets placering er ændret i forhold til tidligere af hensyn til at minimere konflikt med de grønne cykelruter, som skal gå gennem parken.

Der skal sikres adgang til dyrefolde via stenter. Stenter er en slags trappe. Dette forhold strider imod sikringen af "Tilgængelighed for alle", men vælges af hensyn til dyrenes sikkerhed, da denne løsning har vist sig bedst til at undgå hunde i dyrefolde

Veje bibeholdes med asfalt eller betonsten. Stier bibeholdes med lergrusbelægning. En mindre del af stierne er i dag udført i asfalt og vil ved reovering overgå til grussti. Trampestier befæstes ikke

Nyanlæg og genopretning som kan gennemføres i planperioden:

Der etableres en ny grussti langs 'plænen'.

Ved ændringer af stier skal krævene for tilgængelighed for alle søges opfyldt.

I forbindelse med en eventuel reovering vil asfaltsti overgå til grussti.

Der vil blive etableret stenter til de nye, store græsningsfolde.

Indgang fra institutionsområde søges fortsat etableret.

Den lukkede tunnel under jernbanen til Svanemøllen Kaserne.

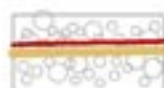

Indgang med bom og cykelsluse ved busvendeplassen.

VEJE

KØRSELSTILLADELSE AD STIER

STI MED RESERVATION FOR GRØN CYKELROUTE

TRAMPESTIER

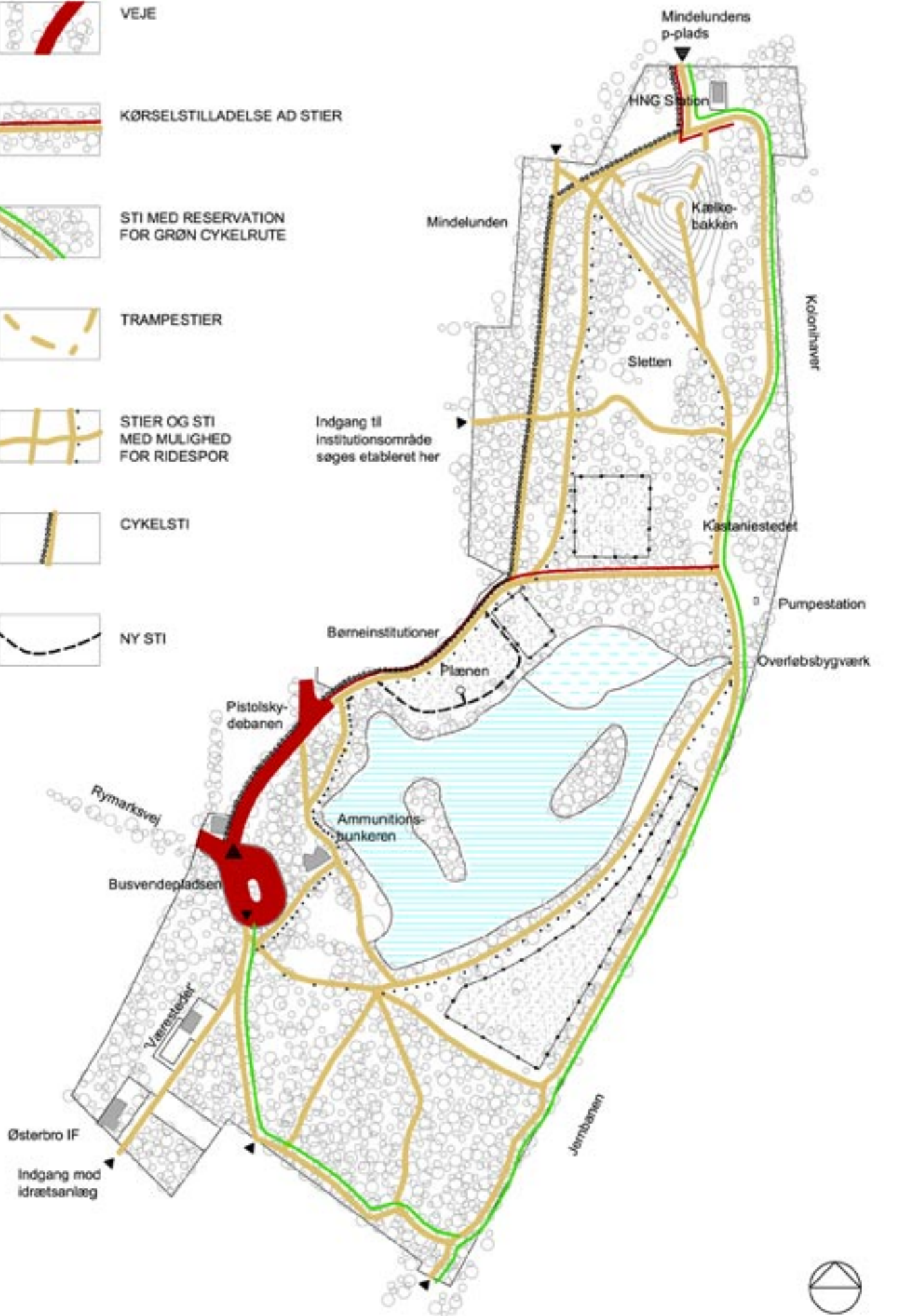
STIER OG STI MED MULIGHED FOR RIDESPOR

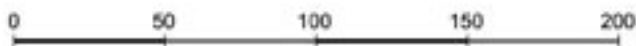
CYKELSTI

NY STI

ADGANGSFORHOLD

Rekreative og tekniske faciliteter

Opholdspladser

Der skal fortsat være indrettet opholdspladser med borde/bænkesæt og bål/grillpladser ved 'Plænen' ved søen, 'Sletten' og 'Kastaniestedet'. Der åbnes mulighed for at give spejderorganisationer, institutioner og lign. tilladelse til teltslagning på opholdspladserne. Tilladelsen kan gives til små grupper for en kortere periode (1-2 overnatninger) efter ansøgning til Vej & Park.

'Plænen' ved søen

Arealet skal holdes som brugsplæne. Ved søbredden etableres en udsigtsplatform, hvorfra søen kan betragtes på tættest hold. Der skal sikres handicapvenlig adgang til borde og udkigsplatform. Bålpladsen bør ændres, så den kan anvendes af grupper af forskellige størrelser.

'Sletten'

Græsset skal fortsat holdes som fælledgræs, og der skal ikke udføres særlige foranstaltninger for at gøre området mere tilgængeligt.

'Kastaniestedet'

Kastaniestedet skal have sin særlige identitet med de store kastanietræer set i forhold til det omgivende krat. Gruppen af kastanietræer skal plejes som solitærtræer i fælledgræs

Kælkebakke

Kælkebakken indgår i overdrevets græsflade. Den skal fortsat holdes fri for træagtig bevoksning, og voldsomt slid bør udbedres, så den til stadighed kan opfylde sit formål.

Dyrefolde

Indhegninger med græssende dyr er vigtige på flere måder. Dels er det en væsentlig naturoplevelse og byens beboeres mulighed for kontakt med dyr. Dels er det en god måde at pleje overdrevsgræs på.

De afgræssede områder bør udvides, for at kunne udnytte dyrene til at pleje de områder af overdrevet, der er mest tilgroede.

Der kan yderligere etableres midlertidige folde for at kunne bekæmpe landskabsukrudt, bl.a kæmpebjørneklo.

Klubhus for 'Østerbro IF' samt Værestedet.

Det spontant opståede fristed ved skurvognene »Værestedet« samt klubhus for Østerbro IF kan bevares i den form, det er i nu. Der må ikke ifølge fredningen ske nogen form for udvidelse, hverken af huse eller befæstelse, ligesom der ikke må foregå kørsel med bil til nogen af stederne. Ophører den nuværende brug af områderne, skal de i følge fredningen nedlægges.

Parkinventar

Som udgangspunkt opstilles meget lidt parkinventar i Ryvangens Naturpark. Der kan etableres spontane siddepladser ved gamle træstubbe, træstammer og store sten. På de tre opholdspladser anvendes bordebænkesæt, da disse steder er de mest plejede områder i Ryvangens Naturpark.

På stien rundt om søen sikres det, at der er bænke som hvilemuligheder- for hver 200 m.

Papirkurve opstilles ved hovedindgange og opholdspladser.

Ved nyanskaffelser samt reovering af eksisterende sikres det på de 3 opholdspladser samt bænkestien, at parkinventaret følger anvisningerne i »Rekreative arealer for alle. Eksempelsamling med vejledning om indretning for handicappede«, Dansk standard, DS-Håndbog 105.2.

Belysning

Der må ikke etableres udendørsbelysning i parken, bortset fra ved toiletbygningen og langs de kommende grønne cykelruter. Her må der opsættes lav, ikke-blændende belysning.

Gamle belysningsarmaturer, der stadig står enkelte steder i parken, bør fjernes.

Toiletbygning

Indeholder toilet for besøgende og buschauffører. Toilettet er fortsat åbent i sommerperioden. Udendørslys er tændt i de perioder af døgnet, hvor der er busbetjening.

Tekniske installationer

Der er 2 tekniske installationer, som skal forblive i området, nemlig HNG-gasanlæg, som drives af Hovedstadens Naturgasselskab, og Gentofte kommunes pumpestation.

Nyanlæg og genopretning som kan gennemføres i planperioden:

Der etableres udsigtsplatform ved Plænen.

Parkinventar flyttes/ændres, så det kan bruges af handicappede.

Der opsættes bænke langs bænkestien for hver 200 m.

Dyrefolde udvides.

Inventar som her ved ind gangen fra Mindelundens p-plads skal flyttes og ændres så det kan bruges af personer i kørestol.

Parkbrugerrådet får serveret varmsuppe ved bålpladsen på plænen.

Retningslinier for plejen

Bevoksningstyper

Skov

Bevoksningsudviklingsmål:

Skoven skal udvikle sig hen imod naturskov. Denne er karakteriseret ved, at skoven fremtoner urørt med alle alders- og ældningstrin repræsenteret.

Det er hensigten at sikre:

- Gode betingelser for dyr og planter knyttet til denne biotop, bl.a. ved at minimere mekaniske forstyrrelser af skovbunden og sikre træer i alle udviklingsfaser inkl. ældnings- og sammenbrudsfasen.
- Stortræer ¹, tørstandere ² og høje stubbe ³, som vil give indtryk af urørt skov. Der skal mindst være 2 stk. af hver pr. ha.
- At skabe mulighed for naturoplevelser og gode legemuligheder, give muligheder for at blive væk i det grønne og komme på afstand af storbyen.

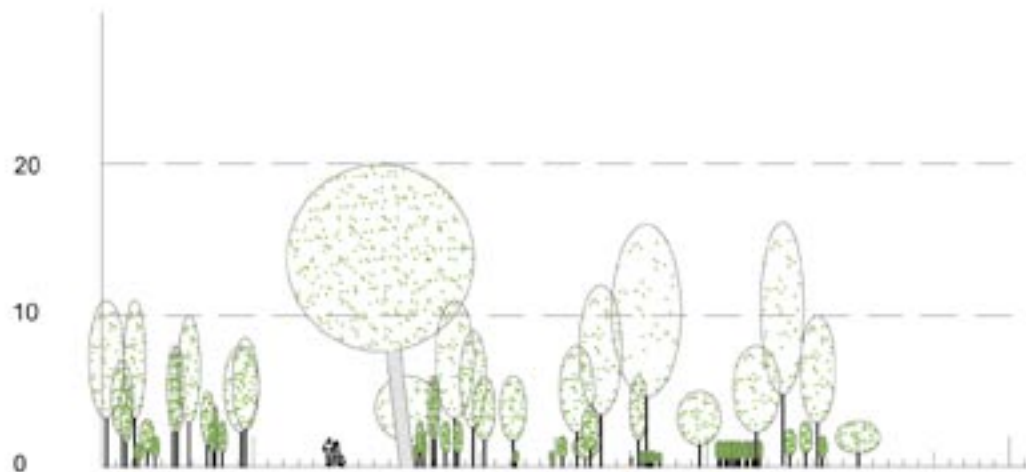
Idealtilstand

De dominerende træarter ask, ahorn og eg danner en flerlaget skov, som sikrer en tæt underetage af buske samt opvækst. Buskarter vil være tjørn, hassel, røn, hyld og brombær. Af træarter vil der ud over ask og eg være elm, ahorn, fuglekirsebær og birk. Gamle udlevede træer, høje stubbe, væltede træer og fældede træer fungerer som værtsplanter for insekter, svampe og hulrugende fugle. Horisontalt er bevoksningsstrukturen sammensat af en finmasket mosaik, hvor grupper af forskellig art, alder og størrelse til stadighed varierer. Den vertikale struktur er lige så varierende som den horisontale. Højde for det øverste kronelag varierer fra nogle få meter til over 30 m og under det øverste kronelag danner undertrykte individer og træer i opvækst et varierende antal af kronelag.

Noter:

- 1) Stortræer er store, gamle træer, der får lov at udvikle sig frit.
- 2) Tørstandere er udgåede træer.
- 3) Høje stubbe er træer, der fældes i stor højde og efterlader meter høje døde stubbe.

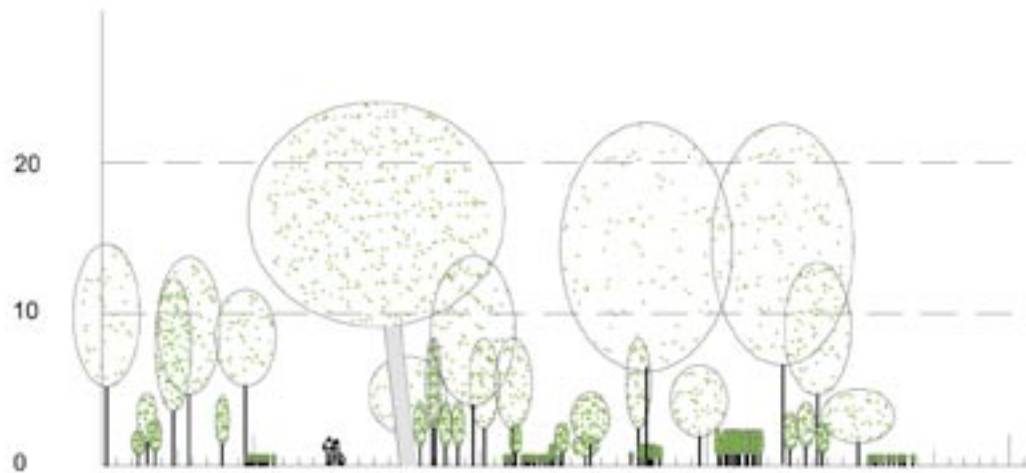
HØJDE I METER

SNIT I SKOVEN 2005, BASERET PÅ OPMÅLING I RYVANGENS NATURPARK

SNIT I SKOVEN 2015, FREMSKRIVNING UDEN TYNDING

SNIT I SKOVEN 2015, FREMSKRIVNING MED TYNDING

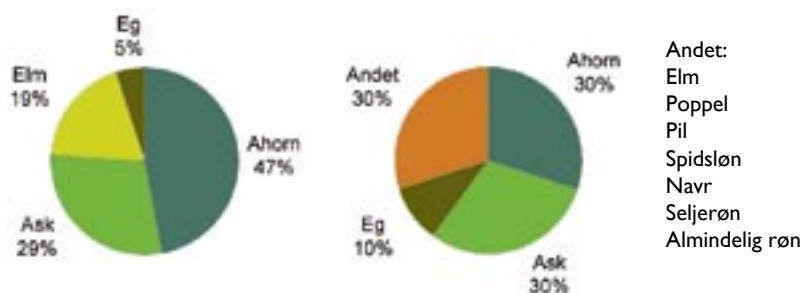
Eksemplificering af udtyndningernes effekt på skovens udvikling

Foryngelsesdynamik

Efter hugst af enkelttræer eller mindre grupper forynger ask, ahorn og elm sig talstærkt i små lysbrønde. Egen vil kræve større lysbrønde og må i en overgangsperiode indplantes sammen med hassel og andre buskarter. Bemærk figur på foregående side. Brombær kan gå hen at blive et besværligt ukrudt, og udbredelsen bør kontrolleres. Opvækst af havetræer, havebuske og landskabsukrudt er uønsket.

Under trælaget vil der enkelte steder kunne indplantes en skovbundsflora, Dette er ikke kun et spørgsmål om flere oplevelser, men de indplantede arter vil til en vis grad kunne hindre haveplanter i at tage over. De planter, som vil være egnede, er at finde i den såkaldte lærkesporeflora med hulrodet lærkespore, gul anemone, hvid anemone, bingelurt og lungeurt som karakterarter.

Træartsfordeling, antal i %

Træartsfordeling i øverstekro-
nelag (tv) opmålt på en 100 m
linie.

Træartsfordeling i
idealtilstand(th)

Ændringer i plejen som kan gennemføres i planperioden

Der skal føres en mere aktiv pleje for at opnå idealtilstanden for skoven.

Brombær, havearter og landskabsukrudt skal holdes under kontrol.

Indplantning af skovbundsflora.

Krat

Bevoksningsudviklingsmål

Krattet skal udvikle sig hen imod højt indhold af natur med et uoplejet udseende. En overvægt af gamle buske i ældningsfasen vil give området karakter og en mere lysåben bund.

Målet med denne bevoksningsudvikling er at sikre:

- Mulighed for naturoplevelser, gode legemuligheder, muligheder for at blive væk i det grønne og komme på afstand af storbyen. Samtidig skal man kunne bevæge sig rundt i krattet udenfor stierne.
- Muligheder for at nyde buskenes blomster og frugter.
- Gode betingelser for fugle og planter knyttet til denne biotop, bl.a. ved at minimere mekaniske forstyrrelser af skovbunden og sikre individer i alle udviklingsfaser inklusiv ældnings- og sammenbrudsfasen.

Der er i krattet en stor indre kraft, som driver bevoksningen mod en fortsat succession mod skov. Det er et mål at hindre denne naturlige udvikling.

Idealtilstanden

Det dominerende lag er busklaget, som danner en åben, en-laget bevoksning med stor tilgang af lys til bunden, hvilket tillader en kraftig opvækst af urter og vedplanter. De dominerende buskarter er tjørn, hylde, hassel, mirabel og dunet geddeblad med indslag af æble- og hunderose. Gamle udlevede og væltede individer bevares som værtsplanter for insekter, svampe og fugle.

Den vertikale struktur skal også være meget varieret. Højden på bevoksningen varierer fra 1 meter til de højeste træer på ca. 25 meter. Hovedvægten bør ligge fra 4-8 meter.

Over busklaget kan der være et meget åbent lag af træer, bestående først og fremmest af gamle, store træer, men også med et væsentligt indslag af birk og fuglekirsebær.

Horisontalt er strukturen sammensat af en mosaik, hvor enkelte individer af forskellig art, alder og størrelse til stadighed varierer og veksler med åbne græspartier.

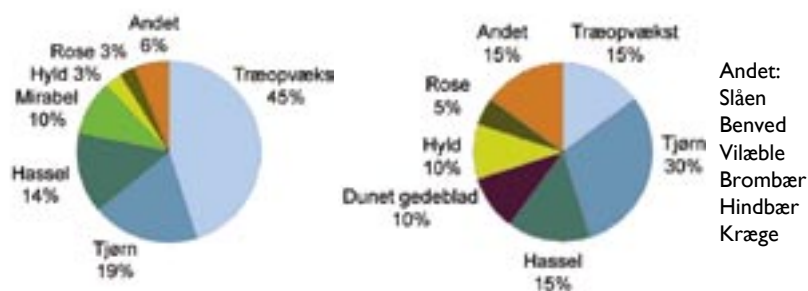
Foryngelsesdynamik

Buskene forynges nemt ved selvsåning i græsset. I en overgangsperiode vil stødskud fra uønskede trævækster være et problem. Disse skal hæmmes effektivt.

Artsfordeling, antal i %

Eksisterende artsfordeling i busklaget (tv) opmålt i 100 m linie.

Artsfordeling i idealtilstand (th)

Ændringer i plejen som kan gennemføres i planperioden

Der skal føres en mere aktiv pleje for at opnå idealtilstanden for krattet.

Stødskud skal holdes nede.

Brombær, havearter og landskabsukrudt holdes under kontrol.

Fællegræs

Bevokningsudviklingsmål

Områder med fællegræs skal udvikles hen imod bevokningsstrukturen for overdrevarsarealer.

Der skal sikres:

- Oplevelses- og legemuligheder.
- Muligheder for at nyde vilde blomster og insekter.
- Gode betingelser for overdrevets insekt- og øvrige dyreliv.

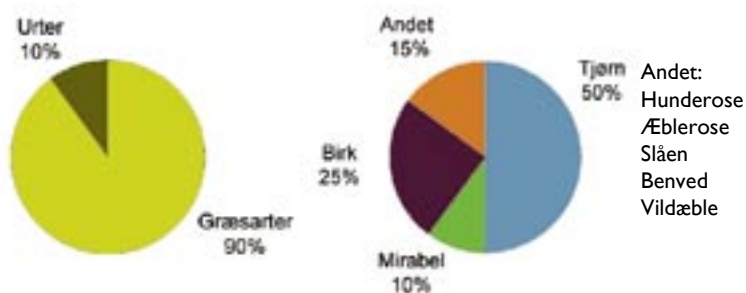
Idealtilstanden

I fællegræsset dominerer et græstæppe med tyndt, langt græs med et stort indhold af vilde urter. Kulturplanter må ikke findes i plantebestanden. Græsfladerne skal have en meget åben struktur med få spredte solitære træer og buske. Desuden accepteres små lunde af træer. Det skal sikres, at der blandt træer og buske findes individer i flere aldre.

Foryngelsesdynamik

Græsarealerne rummer et stort potentiale for tilgroning og skal vedligeholdes ved slåning for ikke at springe i skov. Landskabsukrudt som japansk pileurt, gyldenris og kæmpebjørneklo må ikke få lov at udvikle sig. Træer og buske udvikler sig spontant, især i de let skyggede partier. Der skal tages særlige hensyn til urtevegetationens lyskrav ved rydning af busk/trævegetationen.

Plantefordeling, antal i %:

Ændringer i plejen som kan gennemføres i planperioden

Omfanget af den træagtige bevoksning i fællegræsarealet skal reduceres.

Kontrol med med brombær, havearter og landskabsukrudtsarter opprioriteres.

Brugsplæne

Bevokningsudviklingsmål

Brugsplænen har det mål at være en grøn græsflade, der er en kontrast til de uklippede græsarealer, og som er velegnet til ophold og leg.

Plænen skal sikres et så varieret islæt af blomster, som denne biotop kan rumme, for at skabe et mere varieret levested for f. eks. insekter og skabe flere naturoplevelser.

Foryngelsesdynamik

Plænen er selvforyngende. Ved manglende genvækst ved slid må der i denne situation ikke anvendes gødning eller vanding.

Ændringer i plejen

Der skal sikres blomstrende urter i en periode om foråret.

Græsningsarealer

Bevoksningsudviklingsmål

Formålet med afgræsning er dels, at græsningsarealerne opnår udtryk som græsset overdrev med en frisk, grøn græsflade med spredte buske og træer, og dels er dyrene i sig selv en oplevelse for parkens publikum

Idealtilstanden

Græsset fremtræder afbidt i en grad, så f. eks. landskabsukrudt og vedplanteopvækst bliver hæmmet, mens få og spredte buske og træer, som ønskes bevaret, ikke bliver skadet.

I græsset udvikles en urtesammensætning, der er forskellig fra det ugræssede overdrev, idet specielt lave urter kan etablere sig i det lave græs.

Ved hegning anvendes dyrehegn, som sikrer, at hunde kan holdes udenfor indhegningerne. Der skal sikres adgang for publikum med stenter.

Foryngelsesdynamik

Græsset vedligeholdes og styres ved hjælp af antallet af dyr pr. arealenhed = græsningstrykket. Vedplanter kan etablere sig i ly af tornede krat og må fra tid til anden ryddes.

Eventuelle store træer i græsningsarealerne, som skal bevares, må beskyttes mod barkbid med hegning.

Høje urteater som f.eks. nælde eller horsetidsel kan udvikles til et besværligt ukrudt. Derfor kræver græsningsarealerne årlige afpudsninger af vegetationen med slåmaskine i vækstsæsonen.

Ændringer i plejen:

At der opsættes skilte ved foldene med kontaktadresse, navn og telefonnummer, som kan benyttes døgnet rundt, så publikum ved uregelmæssigheder kan få kontakt til driftsholder.

Det skal ved årlige syn mellem Vej & Park og driftsholder vurderes, om græsningstrykket er som ønsket.

Rørskov

Bevoksningsudviklingsmål

Det er hensigten at bevare rørskove som en særlig biotop i naturparken. Rørbevoksningen er uden anden rekreativ interesse end det visuelle udtryk, mens den i biologisk henseende er vigtig for det særlige dyre- og planteliv, som optræder i rørskoven.

Kortet bevoksningstyper på modsatte side viser beliggenheden af de forskellige bevoksningstyper i naturparken.

Idealtilstand

Rørskoven består af en tæt bestand af tagrør med kun lidt kratvækst. Over 99 % af planterne udgøres af tagrør.

Rørbevoksningen ønskes holdt på ca. den nuværende udstrækning, idet den ikke må hindre udsynet fra overløbsbygværket og fra 'opholdspladsen ved plænen' over søen. På et tidspunkt vil det blive nødvendigt at fjerne noget af rørbevoksningen, men det forventes ikke at ske i denne udviklingsplans funktionsperiode.

Foryngelsesdynamik

Bevoksningen skyder igen fra rødder (rhizomer) i en vedvarende cyklus.

Bevoksningerne vokser i omfang år for år, indtil vanddybden og dermed lysindfaldet hindrer øget breddevækst.

Sø

Arealudviklingsmål

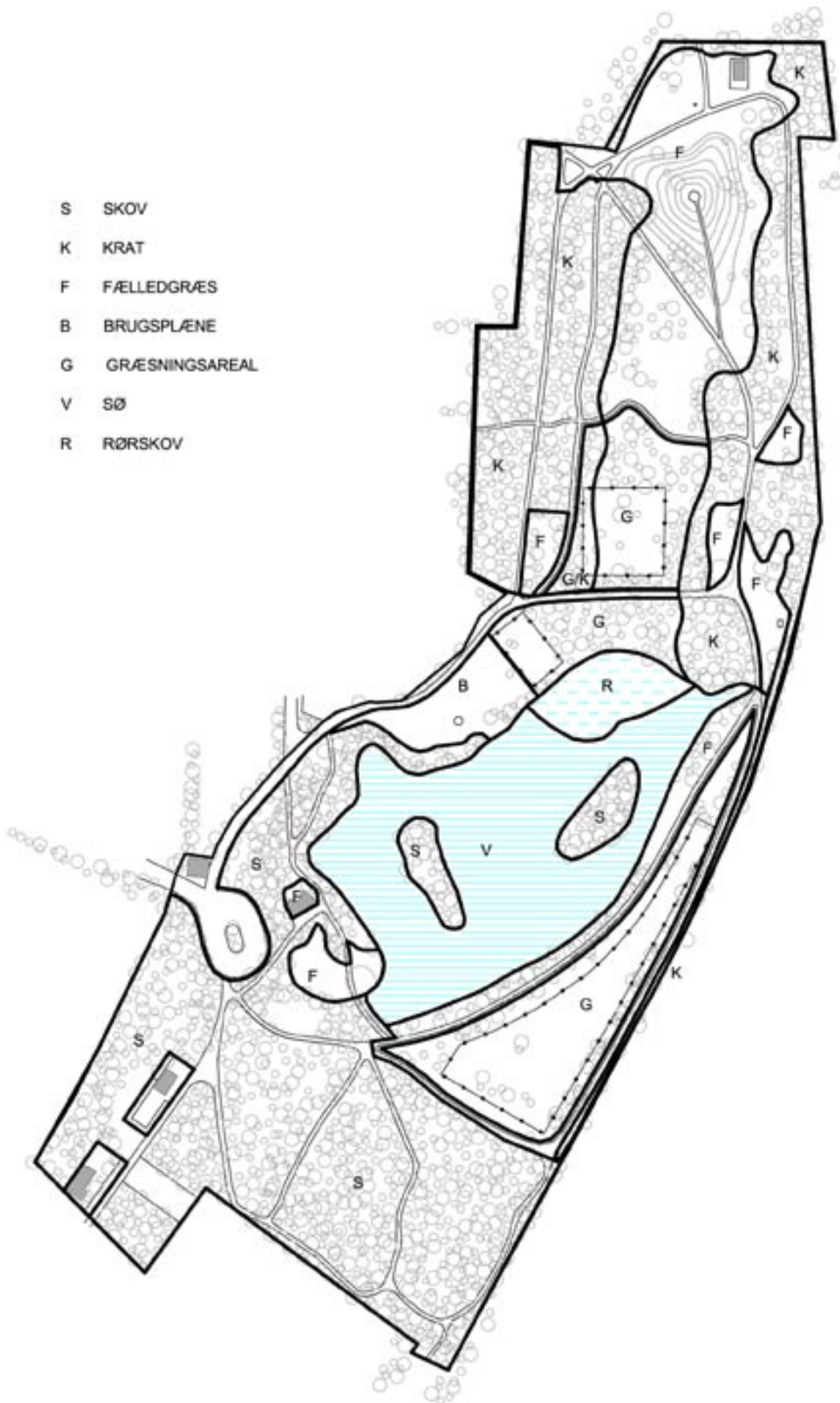
Det er hensigten, at søen bevares med sit nuværende udseende til gavn for dyre- og planteliv. Som tidligere nævnt søges vandkvaliteten forbedret.

Plejeanvisning

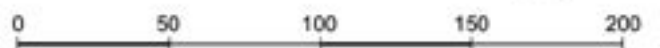
Øerne plejes ikke mht. det biologiske indhold. En pleje af søens biologiske indhold kan kun komme på tale i forbindelse med en indsats for at forbedre søens vandkvalitet.

- S SKOV
- K KRAT
- F FÆLLEDGRÆS
- B BRUGSPLÆNE
- G GRÆSNINGSAREAL
- V SØ
- R RØRSKOV

BEVOKSNINGSTYPER

KØBENHAVNS KOMMUNE

Bygge- og Teknikforvaltningen
Vej & Park

Njalsgade 13, 5. sal
2300 København S
Telefon 3366 3500
Telefax 3366 7106
e-mail vejpark@btf.kk.dk
www.vejpark.kk.dk